

RAAD VAN STATE
afdeling Wetgeving

CONSEIL D'ÉTAT
section de législation

advies 73.847/1
van 10 november 2023

avis 73.847/1
du 10 novembre 2023

over

sur

een voorontwerp van wet 'ter
bevordering van de
herstelbaarheid en de
levensduur van goederen'

un avant-projet de loi 'sur la
promotion de la réparabilité et
de la durabilité des biens'

Op 12 juni 2023 is de Raad van State, afdeling Wetgeving, door de Minister van Klimaat, Leefmilieu, Duurzame Ontwikkeling en Green Deal verzocht binnen een termijn van dertig dagen een advies te verstrekken over een voorontwerp van wet ‘ter bevordering van de herstelbaarheid en de levensduur van goederen’.

Het voorontwerp is door de eerste kamer onderzocht op 19 oktober 2023. De kamer was samengesteld uit Marnix VAN DAMME, kamervoorzitter, Brecht STEEN en Tim CORTHAUT, staatsraden, Michel TISON en Johan PUT, assessoren, en Greet VERBERCKMOES, griffier.

Het verslag is uitgebracht door Kristine BAMS, eerste auditeur-afdelingshoofd.

De overeenstemming tussen de Franse en de Nederlandse tekst van het advies is nagezien onder toezicht van Marnix VAN DAMME, kamervoorzitter.

Het advies, waarvan de tekst hierna volgt, is gegeven op 10 november 2023.

*

Le 12 juin 2023, le Conseil d'État, section de législation, a été invité par la Ministre du Climat, de l'Environnement, du Développement durable et du Green Deal à communiquer un avis dans un délai de trente jours, sur un avant-projet de loi ‘sur la promotion de la réparabilité et de la durabilité des biens’.

L'avant-projet a été examiné par la première chambre le 19 octobre 2023. La chambre était composée de Marnix VAN DAMME, président de chambre, Brecht STEEN et Tim CORTHAUT, conseillers d'État, Michel TISON et Johan PUT, assesseurs, et Greet VERBERCKMOES, greffier.

Le rapport a été présenté par Kristine BAMS, premier auditeur chef de section.

La concordance entre la version française et la version néerlandaise de l'avis a été vérifiée sous le contrôle de Marnix VAN DAMME, président de chambre.

L'avis, dont le texte suit, a été donné le 10 novembre 2023.

*

1. Met toepassing van artikel 84, § 3, eerste lid, van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973, heeft de afdeling Wetgeving zich toegespitst op het onderzoek van de bevoegdheid van de steller van de handeling, van de rechtsgrond¹, alsmede van de vraag of aan de te vervullen vormvereisten is voldaan.

*

STREKKING VAN HET VOORONTWERP

2. Het om advies voorgelegde voorontwerp van wet moet worden begrepen tegen de achtergrond van het federale actieplan voor een circulaire economie dat de Ministerraad op 17 december 2021 heeft goedgekeurd en op 7 oktober 2022 heeft aangevuld met bijkomende maatregelen. Met het voorontwerp van wet beogen de stellers de vroegtijdige afdanking van bepaalde goederen tegen te gaan met behoud van de natuurlijke hulpbronnen die nodig zijn voor de productie ervan. Op die wijze wordt ernaar gestreefd om het verlies aan grondstoffen te compenseren waartoe het afval van elektrische en elektronische toestellen leidt, wordt gepoogd om de uitstoot van broeikasgassen tegen te gaan waarmee de productie van de betrokken grondstoffen gepaard gaat en wordt een meer efficiënte inzameling en recycling van defecte apparaten bevorderd.

Er wordt een herstelbaarheidsindex ingevoerd op basis van verschillende criteria zoals de beschikbaarheid van technische informatie en onderhoudshandleidingen, het gemak waarmee het toestel kan worden gedemonteerd, de beschikbaarheid van reserveonderdelen en hun levertijd, de prijs van reserveonderdelen en andere criteria die specifiek betrekking hebben op het goed (artikel 4 van het voorontwerp). Er wordt, ter vervollediging of vervanging van de herstelbaarheidsindex, tevens een levensduurindex in het leven geroepen die wordt berekend op basis van de specifieke betrouwbaarheid en robuustheid van elke categorie van goederen, waarbij het aan de Koning wordt overgelaten om, bij een in de Ministerraad overlegd koninklijk besluit, de lijst van de goederen te bepalen waarop de levensduurindex betrekking heeft, alsmede de technische normen voor de vaststelling van de score en de berekeningswijze van de index (artikel 5). Het voorontwerp legt hieromtrent de verantwoordelijkheden van de marktdeelnemers vast (artikel 7).

De Federale Overheidsdienst Volksgezondheid is bevoegd en verantwoordelijk voor de verwerking van persoonsgegevens waarvoor de maximale bewaartermijn vijf jaar bedraagt (artikel 6). Voorts worden de controle en de sanctionering geregeld (artikelen 8 tot 10) en wordt een Belgisch overleg- en kennisplatform opgericht (artikel 11) dat elke zes maanden verslag uitbrengt aan de minister (artikel 12).

De tot stand te brengen wet treedt voor kleine vennootschappen en micro-ondernemingen in werking 24 maanden na de bekendmaking in het *Belgisch Staatsblad* en voor andere vennootschappen 18 maanden na die bekendmaking (artikel 13). Ten slotte wordt in artikel 14 van het voorontwerp bepaald dat de minister elk kwartaal eventuele lopende werkzaamheden evalueert inzake informatieverplichtingen betreffende de herstelbaarheid,

---

¹ Aangezien het gaat om een voorontwerp van wet, wordt onder “rechtsgrond” de overeenstemming met de hogere rechtsnormen verstaan.

betrouwbaarheid en robuustheid van de goederen op het niveau van zowel andere lidstaten als op het niveau van de Europese Unie als geheel. Artikel 14 van het voorontwerp treedt in werking tien dagen na de bekendmaking in het *Belgisch Staatsblad*.

BEVOEGDHEID

3. Luidens artikel 3, § 1, van het voorontwerp, bestaat het doel van de tot stand te brengen wet uit het verspreiden van betrouwbare informatie over de herstelbaarheid, de levensduur en de reparatiemogelijkheden van goederen onder een zo breed mogelijk publiek met het oog op het beperken van de milieueffecten van deze goederen. Daartoe worden de verkopers en distributeurs verantwoordelijk gesteld voor het meedelen van de herstelbaarheidsindex en de levensduurindex zoals meegedeeld door de fabrikanten en de importeurs (artikel 7).

Aldus begrepen draagt de ontworpen regeling in essentie bij tot de bescherming van de verbruiker waarvoor de federale overheid bevoegd is op grond van artikel 6, § 1, VI, vierde lid, 2°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 ‘tot hervorming der instellingen’. De bevoegdheid ter bescherming van de verbruiker is aangemerkt geworden als “een kaderbevoegdheid inzake economie”² waaromtrent de federale overheid weliswaar in algemene regels kan voorzien, maar het niettemin ook voor de gewesten mogelijk is om de aangelegenheden die onder hun bevoegdheid vallen, te onderwerpen aan extra kwalitatieve voorwaarden inzake consumentenbescherming, met inachtneming van de economische beginselen vervat in artikel 6, § 1, VI, derde lid, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980.³

De gemachtigde verwijst naar de bevoegdheid voor het vaststellen van productnormen waarover de federale overheid op grond van artikel 6, § 1, II, tweede lid, 1°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 beschikt. Productnormen refereren aan voorschriften waaraan producten, onder meer vanuit het oogpunt van het milieu, moeten beantwoorden bij het op de markt brengen van een product.⁴ De ontworpen regeling geldt weliswaar voor “goederen die als nieuw worden verkocht” (artikel 3, § 2), maar of de informatieverplichting in verband met de herstelbaarheids- en levensduurindex geconcipieerd zijn als productnormering valt niet eenduidig uit de artikelen 4, 5 en 7, van het voorontwerp af te leiden. Zo wordt er bijvoorbeeld in de commentaar in de memorie van toelichting bij artikel 4 van het voorontwerp op gewezen dat de herstelbaarheidsindex een “globale score” betreft “die wordt geafficheerd bij de prijs van het goed”. Een productnorm heeft evenwel betrekking op het merken en etiketteren van een product veeleer dan op de afzonderlijke affichering bij de prijs van een goed bij het op de markt brengen ervan.

² S. SOTTIAUX en K. REYBROUCK, *De federale bevoegdheden*, Antwerpen, Intersentia, 2019, 548.

³ GwH 9 juli 2013, nr. 101/2013, B.4 en B.5.

⁴ *Parl.St.* Senaat 1992-93, nr. 558/1, 20; *Parl.St.* Kamer 1992-93, nr. 1063/7, 37, 38, 39, 42, 43 en 44. Het voorbehouden van de bevoegdheid inzake productnormen aan de federale overheid wordt verantwoord door de noodzaak om de Belgische economische en monetaire unie te vrijwaren (*Parl.St.* Senaat 1992-93, nr. 558/1, 20; *Parl.St.* Kamer 1992-93, nr. 1063/7, p. 37) en om obstakels voor het vrije verkeer van goederen tussen de gewesten uit de weg te ruimen (*Parl.St.* Senaat 1992-93, nr. 558/5, p. 67). Zie o.m. ook GwH 17 december 2020, nr. 165/2020, B.17.1 en B.17.2; GwH 10 november 2022, nr. 147/2022, B.8.2 en B.8.3.

Overeenkomstig de huidige redactie van het voorontwerp en de erin aangegeven doelstelling ervan die is toegespitst op de informatieverstrekking naar de consument toe, moet de federale bevoegdheid veeleer worden beschouwd als betrekking hebbend op de materie van de consumentenbescherming.

ALGEMENE OPMERKINGEN

4. De stellers van het voorontwerp hebben geopteerd voor een autonome wettelijke regeling. Aangezien daarin de informatieverstrekking naar de consument toe centraal staat, zou kunnen worden overwogen om de ontworpen regeling te integreren in titel 2, “Informatie van de markt”, van boek VI, “Marktpraktijken en consumentenbescherming”, van het Wetboek van economisch recht. Op die wijze zou dan gebeurlijk ook kunnen worden afgezien van specifieke maatregelen op het vlak van controle en sanctionering, rekening houdend met de regeling die wat dat betreft al in het voornoemde wetboek is vervat, wat een oplossing zou kunnen bieden voor de talrijke opmerkingen die hierna worden geformuleerd bij de artikelen 8 tot 10 van het voorontwerp.

5. De in het voorontwerp opgenomen regeling impliceert dat een aantal uitvoeringsbesluiten zullen moeten worden tot stand gebracht waarin onder meer de goederen worden bepaald waarop de herstelbaarheidsindex betrekking heeft en waarin, per categorie van goederen, een aantal technische normen worden vastgesteld, evenals de methode voor de berekening van de globale index.

De in de uitvoeringsbesluiten op te nemen regeling zal in overeenstemming moeten zijn en blijven met de Europeesrechtelijke voorschriften die gelden voor de desbetreffende categorieën van goederen. De stellers van het voorontwerp zijn zich daarvan bewust, zoals blijkt uit het antwoord van de gemachtigde met betrekking tot de wijze waarop wordt tegemoet gekomen aan een aantal bezwaren die door de Europese Commissie werden geuit in haar uitvoerig gemotiveerde mening in de zin van artikel 6, lid 2, tweede streepje, van richtlijn (EU) 2015/1535 van het Europees Parlement en de Raad van 9 september 2015⁵ bij een eerdere versie van het voorontwerp. De gemachtigde wees daarbij onder meer op het volgende:

“De Commissie merkt op dat het Gemeenschappelijk Centrum voor Onderzoek van de Commissie een reparatiescoresysteem aan het ontwikkelen is. De Commissie onderzoekt de mogelijkheid van de invoering ervan voor relevante producten, zoals smartphones en tablets. Hierop hebben we geanticipeerd door in het ontwerp van KB dat de productgroepen aanduidt waarvoor een herstelbaarheidsindex moet worden kenbaar gemaakt, de productcategorie smartphones en tablets te schrappen. Er is ondertussen immers een voorstel goedgekeurd op Europees niveau voor het opleggen van een Europese reparatiescore voor smartphones en tablets dat in de loop van 2025 in werking treedt.

We kunnen niet uitsluiten dat in de toekomst een Europese reparatiescore zal worden opgelegd voor bijkomende productgroepen. Dit hebben we ondervangen in de memorie van toelichting van het voorontwerp van wet door te stellen: ‘Dit initiatief sluit ook aan bij ontwikkelingen in Europese wetgeving. Binnen het kader van regelgeving rond ecodesign,

---

⁵ Richtlijn (EU) 2015/1535 van het Europees Parlement en de Raad van 9 september 2015 ‘betreffende een informatieprocedure op het gebied van technische voorschriften en regels betreffende de diensten van de informatiemaatschappij’.

worden maatregelen genomen die de herstelbaarheid en levensduur van toestellen moeten verhogen. Europa voorziet ook de ontwikkeling van een herstelbaarheidsscore voor bepaalde producten, alsook maatregelen ter bevordering van hersteldiensten en tegen het gebruik van onterechte groene claims. Maatregelen genomen binnen het kader van deze wet zullen complementair zijn aan Europese regels en rekening houden met gelijkaardige maatregelen die worden genomen in de omliggende landen. Het spreekt vanzelf dat wanneer op Europees niveau voor een product een reparatie- en/of levensduurindex van kracht wordt, de Belgische index voor datzelfde product niet langer van toepassing is, gelet op het beginsel van voorrang van het Europees recht op het Belgisch nationaal recht.’ Daarnaast voorzien wij een driemaandelijkse opvolging van de ontwikkelingen op Europees niveau. De nota aan de ministerraad horend bij het KB tot vaststelling van de goederen waarop de herstelbaarheidsindex betrekking heeft, stelt hierover ‘Het is ook de bedoeling de ontwikkelingen in Europa zo nauw mogelijk op te volgen. Daarom zal om de drie maanden worden gecontroleerd of er een Europese herstelbaarheidsindex wordt ingevoerd voor een bepaalde productgroep. Is dit het geval, dan zal de verplichting voor invoering van een herstelbaarheidsindex in België voor die bepaalde productgroep zo snel mogelijk worden opgeheven.’ Artikel 12 van het voorontwerp van wet voorziet ook een 6 maandelijkse opvolging van ontwikkelingen in overleg met het platform waarover verslag moet worden uitgebracht aan de minister van Leefmilieu. Tussen het moment dat de Europese Commissie een concreet voorstel op tafel legt voor de invoering van een reparatiescore voor een bepaalde productgroep en het moment dat deze Europese verplichting voor een reparatiescore in werking treedt verstrijkt een periode van 2 tot 3 jaar. Bijvoorbeeld, het concrete voorstel voor een Europese reparatiescore voor smartphones en tablets is door de Europese Commissie gepubliceerd in augustus 2022. De uiteindelijke inwerkingtreding van deze score is voorzien in de loop van 2025. Dit geeft voldoende tijd om de eventuele verplichting van een Belgische reparatiescore voor de betreffende productgroep op te heffen, nog voor de Europese reparatiescore in werking treedt.”

ONDERZOEK VAN DE TEKST

Artikel 2

6. In artikel 2, 1°, van het voorontwerp, wordt in de Nederlandse tekst melding gemaakt van de “herstelling”; in andere bepalingen, zoals in onder meer artikel 2, 2°, wordt de term “reparatie” gebruikt. Ter wille van de redactionele eenvormigheid zou, zoals in de Franse tekst het geval is, ook in de Nederlandse tekst van het voorontwerp, voor één en dezelfde term moeten worden geopteerd.⁶

7. Onder voorbehoud van de opmerking onder randnummer 6 moet aan het einde van artikel 2, 2°, van het voorontwerp, worden geschreven “... en reparatie van een goed, alsmede van zijn robuustheid en betrouwbaarheid” in plaats van “... en reparatie van een artikel, alsmede van zijn robuustheid en betrouwbaarheid”.

8. In de Nederlandse tekst van artikel 2, 13°, van het voorontwerp, wordt het begrip “verdelers” omschreven. In andere bepalingen van het voorontwerp wordt evenwel de term

---

⁶ Dezelfde conclusie geldt met betrekking tot de termen “reparateur” (zie bijvoorbeeld artikel 4, § 1, eerste lid, 1°) en “hersteller” (zie bijvoorbeeld artikel 11, § 2).

“distributeur” gebruikt. In gelijkaardige zin omschrijft artikel 2, 9°, het begrip “importeur”, terwijl in bijvoorbeeld artikel 7, § 1, melding wordt gemaakt van “invoerders”. Er zou in de Nederlandse tekst van het voorontwerp op die punten een grotere terminologische eenvormigheid moeten zijn.

9. In artikel 2, 16°, van het voorontwerp, wordt de “minister” omschreven als “de minister bevoegd voor Leefmilieu”. Vraag is of, gelet op de aard van de ontworpen regeling, daarbij niet tevens het best ook de minister bevoegd voor Economie wordt betrokken.

Artikel 3

10. In artikel 3, § 2, van het voorontwerp, wordt melding gemaakt van “nieuw” verkochte goederen. Vraag is of niet beter wordt geschreven “Onder deze wet vallen alleen goederen die voor het eerst in de handel worden gebracht”. Het begrip “in de handel brengen” wordt immers in artikel 2, 8°, van het voorontwerp, omschreven en omvat bijvoorbeeld ook het gratis aanbieden van een goed, hetgeen derhalve ruimer is dan louter de “verkoop” van een goed.

Artikel 5

11. Naar analogie van artikel 4, § 3, van het voorontwerp, passe men de redactie van de eerste zin van artikel 5, § 3, aan als volgt: “De Koning bepaalt bij koninklijk besluit de wijze van mededeling van de levensduurindex en de vorm waarin deze moet worden meegedeeld”.

Artikel 6

12. In artikel 6 van het voorontwerp wordt bepaald dat de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid de enige overheidsdienst is die bevoegd en verantwoordelijk is voor de verwerking van persoonsgegevens in het kader van de artikelen 7, 8, 9 en 10 van het voorontwerp. De maximale bewaartermijn van de betrokken persoonsgegevens is vijf jaar.

De Raad van State is van oordeel dat, ongeacht de aard van de betrokken aangelegenheid, de volgende elementen van de gegevensverwerking in beginsel “essentiële elementen” uitmaken: 1°) de categorie van verwerkte gegevens; 2°) de categorie van betrokken personen; 3°) de met de verwerking nagestreefde doelstelling; 4°) de categorie van personen die toegang hebben tot de verwerkte gegevens; en 5°) de maximumtermijn voor het bewaren van de gegevens.⁷ Deze essentiële elementen van de verwerking van persoonsgegevens moeten in beginsel in de wet zelf worden vastgelegd.⁸

---

⁷ Adv.RvS 68.936/AV van 7 april 2021 over een voorontwerp dat heeft geleid tot de wet van 14 augustus 2021 ‘betreffende de maatregelen van bestuurlijke politie tijdens een epidemische noodsituatie’, *Parl.St.* Kamer 2020-21, nr. 55-1951/001, 119.

⁸ Zie, onder de recente arresten, GwH 10 maart 2022, nr. 33/2022, B.13.1 GwH 22 september 2022, nr. 110/2022, B.11.2, GwH 16 februari 2023, nr. 26/2023, B.74.1, GwH 17 mei 2023, nr. 75/2023, B.55.2.1 en GwH 1 juni 2023, nr. 84/2023, B.16.9.

Het voorontwerp zal waar nodig moeten worden aangevuld, wat de ontbrekende “essentiële elementen” inzake de verwerking van persoonsgegevens betreft.⁹

Artikel 7

13. In artikel 7, § 1, van het voorontwerp, wordt bepaald dat de “fabrikanten *en* invoerders” van goederen bedoeld in de artikelen 4, § 2, en 5, § 2, verantwoordelijk zijn voor het berekenen en meedelen van de herstelbaarheidsindex en de levensduurindex van de goederen.

In de commentaar die in de memorie van toelichting bij artikel 7, § 1, van het voorontwerp, wordt gegeven, wordt van de verantwoordelijkheid van “[d]e fabrikanten *of* importeurs” melding gemaakt. De tekst van het voorontwerp en de erop betrekking hebbende commentaar in de memorie van toelichting zouden met elkaar in overeenstemming moeten worden gebracht. Bovendien zou duidelijker uit de tekst van het voorontwerp moeten blijken wie voor wat verantwoordelijk is en op welk ogenblik en of het bijvoorbeeld gaat om een gedeelde verantwoordelijkheid, dan wel of men een soort cascadesysteem op het oog heeft, wat de verantwoordelijkheid betreft. Dergelijke verduidelijkingen zijn des te meer noodzakelijk aangezien in artikel 10, § 1, van het voorontwerp, wordt voorzien in het opleggen van een administratieve geldboete bij overtreding van artikel 7.

Artikel 8

14. In artikel 8, § 1, van het voorontwerp, wordt allicht bedoeld dat de betrokken inspectiedienst controle uitoefent op de “naleving van [de] wet” (niet: uitvoering van de wet). Indien dat zo is, wordt de redactie van artikel 8, § 1, het best in die zin aangepast.

15. In artikel 8, § 2, van het voorontwerp, stemt de term “keuring” in de Nederlandse tekst niet overeen met de term “inspection” in de Franse tekst. Afhankelijk van de bedoeling van de stellers van het voorontwerp zal de Nederlandse of de Franse tekst moeten worden aangepast.

16. Aan het einde van artikel 8, § 2, van het voorontwerp, is niet duidelijk wat precies dient te worden verstaan onder de “modaliteiten” van de administratieve geldboetes, noch wat die “modaliteiten” toevoegen aan wat reeds in artikel 10 wordt bepaald in verband met de administratieve geldboetes. Eén en ander zou moeten worden verduidelijkt in de tekst van het voorontwerp.

---

⁹ Indien zou worden ingegaan op de onder randnummer 4 gesuggereerde invoeging van de ontworpen regeling in het Wetboek van economisch recht, zou dergelijke aparte aanvulling van de ontworpen regeling zich niet in die mate opdringen, voor zover kan worden aangesloten met de al bestaande kaders voor de verwerking van persoonsgegevens in boeken VI en XV van dat Wetboek.

Artikel 9

17. Artikel 9, § 1, van het voorontwerp, luidt:

“De door de Koning overeenkomstig artikel 8, § 2, van deze wet aangewezen statutaire of contractuele personeelsleden zenden het proces-verbaal waarin het strafbare feit wordt vastgesteld.”

Afgezien van de vaststelling dat in artikel 9, § 1, van het voorontwerp, niet de bestemming van de zending door de betrokken personeelsleden wordt vermeld, moet worden opgemerkt dat artikel 8, § 2, van het voorontwerp, niet de “[aanwijzing van] statutaire of contractuele personeelsleden” regelt. De verwijzing naar artikel 8, § 2, moet bijgevolg worden weggelaten of minstens aangepast. Eenzelfde opmerking dient te worden gemaakt bij artikel 9, § 3, van het voorontwerp, waarin melding wordt gemaakt van “de door de Koning overeenkomstig artikel 8, tweede lid, van deze wet aangewezen ambtenaar” en “de door de Koning overeenkomstig artikel 8 § 2 van deze wet aangewezen ambtenaar”.

Daarenboven valt uit de tekst van het voorontwerp niet af te leiden welke overtredingen tot strafvervolgning aanleiding kunnen geven, hetgeen op gespannen voet staat met het strafrechtelijke legaliteitsbeginsel. In artikel 10, § 1, worden weliswaar een aantal overtredingen opgesomd waarvoor een administratieve geldboete wordt opgelegd, hetgeen evenwel te onderscheiden valt van een strafvervolgning.¹⁰ Om die reden is evenmin duidelijk welke rol is weggelegd voor de procureur des Konings in deze voor het overige uitsluitend administratieve handavingsprocedure, noch wat het voorwerp is van de “strafvervolgning” waarnaar wordt verwezen in artikel 9, § 2, van het voorontwerp.¹¹

Artikel 9 van het ontwerp zal in het licht van wat voorafgaat grondig moeten worden herzien.

18. Artikel 9 van het voorontwerp bevat voorts een aantal discordanties tussen de Nederlandse en de Franse tekst die nog zullen moeten worden weggewerkt. Zo stemmen in artikel 9, § 1, de woorden “strafbare feit”, in de Nederlandse tekst, niet overeen met de term “infraction” in de Franse tekst. In artikel 9, § 3, tweede lid, stemt de zinsnede “overeenkomstig de door hem gestelde voorwaarden”, in de Nederlandse tekst, niet overeen met de woorden “suivant les modalités et conditions qu’il fixe”, in de Franse tekst. In de Nederlandse tekst van artikel 9, § 4, moeten de woorden “administratieve boete” worden vervangen door de woorden “administratieve geldboete”. Dat is ook het geval in artikel 10, § 4, van het voorontwerp.

---

¹⁰ De vermelding in de commentaar die in de memorie van toelichting wordt gegeven bij artikel 10 van het voorontwerp als zou die bepaling “de procedureregels inzake de strafrechtelijke sancties [bevatten]” komt dan ook als verwarrend over en zal moeten worden aangepast.

¹¹ In de Nederlandse tekst van artikel 9 van het voorontwerp, worden bovendien de termen “procureur des Konings” (paragraaf 2), “openbare aanklager” (paragraaf 3), en “officier van justitie” (paragraaf 4) door elkaar gebruikt. Er zou evenwel voor één enkele term moeten worden geopteerd, zoals in de Franse tekst het geval is waarin uitsluitend van de term “procureur du Roi” melding wordt gemaakt.

Artikel 10

19. In artikel 10, § 1, van het voorontwerp wordt bepaald dat een administratieve geldboete wordt opgelegd “aan eenieder die de artikelen 4, 5 en 7 overtreedt”. Dergelijke algemene verwijzing maakt niet meteen duidelijk welke precies de overtredingen zijn die worden beoogd. Zo heeft artikel 4 van het voorontwerp betrekking op de berekening van de herstelbaarheidsindex, op het vastleggen van de lijst van goederen waarop die index betrekking heeft en op de wijze van mededeling ervan. Artikel 5 van het voorontwerp heeft dezelfde draagwijdte, wat de levensduurindex betreft. Het is niet duidelijk op welke wijze de niet-naleving van die bepalingen aanleiding zal geven tot het opleggen van een administratieve geldboete in de zin van artikel 10, § 1, van het voorontwerp. De redactie van deze laatste bepaling lijkt derhalve niet ongewijzigd in het voorontwerp te kunnen worden behouden.

20. In artikel 10, § 2, van het voorontwerp, moet in de Nederlandse tekst melding worden gemaakt van het correcte opschrift van de wet van 5 maart 1952 ‘betreffende de opdecimes op de strafrechtelijke geldboeten’.

21. De redactie van artikel 10, § 4, van het voorontwerp, verschilt in de Nederlandse en de Franse tekst. Zo wordt er bijvoorbeeld in de Nederlandse tekst niet gerefereerd aan de “processen-verbaal” waarvan in de Franse tekst melding wordt gemaakt. Beide teksten zullen beter op elkaar moeten worden afgestemd. Indien het daarenboven de bedoeling is om een nieuwe ontvangst toe te wijzen aan het Begrotingsfonds met rubriek 31-2 in de tabel bij de organieke wet van 27 december 1990 ‘houdende oprichting van begrotingsfondsen’, dient de betrokken rubriek te worden aangevuld met de vermelding van de aard van de toegewezen ontvangsten.

Artikel 11

22. In artikel 11 van het voorontwerp wordt een Belgisch overleg- en kennisplatform opgericht waarvan de minimale samenstelling wordt geregeld en de Koning wordt opgedragen om de werkwijze van dat platform te bepalen. Het platform brengt periodiek verslag uit aan de minister over de in artikel 12 van het voorontwerp opgesomde aangelegenheden.

Het beginsel van de wederzijdse autonomie van de verschillende entiteiten van de federale Staat houdt in dat een entiteit, ongeacht of het om een federale of een deelentiteit gaat, een andere entiteit niet mag verplichten om te worden betrokken bij de toepassing of de uitvoering van een regelgeving die eerstgenoemde entiteit eenzijdig uitgevaardigd heeft. Het betrokken beginsel staat er aan in de weg dat een van die overheden bij het samenstellen van de door haar opgerichte organen voorziet in de verplichte medewerking van vertegenwoordigers van een ander bevoegdheidsniveau. Artikel 11 van het voorontwerp zal derhalve moeten worden aangepast in die zin dat wordt bepaald dat de gewestelijke overheden zullen worden uitgenodigd om deel te nemen aan het platform.

23. In de Franse tekst van artikel 11, § 3, van het voorontwerp, kunnen de woorden “par arrêté” worden geschrapt. Op die wijze wordt bovendien een grotere overeenstemming met de Nederlandse tekst in de hand gewerkt.

Artikel 12

24. In overeenstemming met de Nederlandse tekst late men de Franse tekst van artikel 12 van het voorontwerp aanvangen als volgt: “Tous les six mois à partir de la date d’entrée en vigueur de l’arrêté royal qui ...”.

25. Aan het einde van artikel 12 van het voorontwerp wordt vermeld dat het de bedoeling is eventuele aanpassingen aan koninklijke besluiten in werking te laten treden zes maanden na hun publicatie om zo aan de bedrijven voldoende tijd te geven de nodige aanpassingen te doen. Dergelijke bepaling bevat geen rechtsregel en verwoordt uitsluitend een bedoeling. Zij hoort derhalve niet thuis in de tekst van het voorontwerp, maar kan wel worden opgenomen in de memorie van toelichting bij het voorontwerp.¹²

Artikel 13

26. Uit artikel 13 van het voorontwerp volgt dat de tot stand te brengen wet op een verschillend ogenblik in werking zal treden al naargelang het gaat om, enerzijds, een kleine of een micro-vennootschap (niet: micro-onderneming) en, anderzijds, andere vennootschappen.

Het is zeer de vraag of dergelijke gedifferentieerde regeling van de inwerkingtreding voldoende rechtszeker en werkbaar is. Zo worden in artikel 7 van het voorontwerp de verantwoordelijkheden geregeld van diverse marktdeelnemers waarbij de informatieplicht van de verkopers en distributeurs, bedoeld in artikel 7, § 2, afhangt van de berekenings- en mededelingsplicht van de in artikel 7, § 1, bedoelde fabrikanten en invoerders. Afhankelijk van de grootte van de betrokken marktdeelnemers, zal hun verantwoordelijkheid gebeurlijk met toepassing van artikel 13 van het voorontwerp ingaan op een verschillend ogenblik, zodat het bijvoorbeeld mogelijk zal zijn dat de verkopers en distributeurs verantwoordelijk zullen zijn voor het meedelen van de herstelbaarheidsindex en de levensduurindex die hen moeten worden meegedeeld door de fabrikanten of de invoerders die daarvoor gebeurlijk nog niet verantwoordelijk zullen zijn omdat de ontworpen wet ten aanzien van hen nog niet in werking zal zijn getreden. Vraag is trouwens ook of de regeling van inwerkingtreding in artikel 13 van het voorontwerp, waarin uitsluitend aan vennootschappen wordt gerefereerd, voldoende rekening houdt met de hypothese waarin een marktdeelnemer een natuurlijk persoon is.

Uit wat voorafgaat volgt dat de regeling van inwerkingtreding van de tot stand te brengen wet moet worden herzien. Een mogelijk, meer rechtszeker alternatief zou erin kunnen bestaan om de tot stand te brengen wet in haar geheel op een bepaalde datum in werking te laten treden, maar de toepassing ervan te differentiëren rekening houdend met de aard van de marktdeelnemer en de grootte ervan.

---

¹² Zie *Beginselen van de wetgevingstechniek. Handleiding voor het opstellen van wetgevende en reglementaire teksten*, Raad van State, 2008, aanbevelingen 3.13 en 44, te raadplegen op de internetsite van de Raad van State (www.raadvst-consetat.be).

27. De bepaling van inwerkingtreding dient haar plaats te krijgen aan het einde van de ontworpen tekst¹³ en mag niet worden versnipperd over diverse artikelen. Toegepast op de ontworpen regeling komt dit erop neer dat de artikelen 13 en 14 van het voorontwerp, zoals het om advies is voorgelegd, van plaats moeten worden gewisseld en dat het bepaalde in artikel 14, derde lid, van het voorontwerp, dient te worden geïntegreerd in wat nu artikel 13 van het voorontwerp uitmaakt.¹⁴

Artikel 14

28. Bij gebrek aan een bijzondere reden om af te wijken van artikel 37 van de Grondwet dient de rechtstreekse delegatie van bevoegdheid aan de minister in artikel 14, eerste lid, van het voorontwerp, te worden vervangen door een delegatie aan de Koning die de betrokken taak vervolgens verder kan delegeren.¹⁵

29. In de Franse tekst van artikel 14, eerste lid, van het voorontwerp, wordt het woord “eventuele”, dat in de Nederlandse tekst voorkomt, niet door een overeenkomstige term weergegeven. Deze discordantie moet worden weggewerkt. Voorts wordt, ter wille van de terminologische uniformiteit doorheen het voorontwerp, in artikel 14, eerste lid, het woord “producten” (produits) telkens beter vervangen door het woord “goederen” (biens).

30. In artikel 14, tweede lid, van het voorontwerp, wordt bepaald dat de Koning, bij een in de Ministerraad overlegd besluit, de lijsten van goederen zoals bedoeld in artikel 5, § 2, kan wijzigen. Deze bepaling is overbodig en moet worden weggelaten. De Koning put de erin beschreven bevoegdheid immers reeds uit artikel 5, § 2, van het voorontwerp.

*

---

¹³ Zie de in de vorige voetnoot vermelde handleiding, aanbeveling 157.

¹⁴ Althans indien het nodig wordt geacht dat artikel 14, derde lid, in het voorontwerp wordt behouden, ermee rekening houdend dat erin uitsluitend de gangbare termijn van de inwerkingtreding van wetbepalingen wordt bevestigd, wat artikel 14 van het voorontwerp betreft.

¹⁵ Een rechtstreekse machtiging van de wetgever aan de minister kan uitzonderlijk worden verantwoord indien “objectieve redenen voorhanden zijn die een dringend optreden van de uitvoerende macht vereisen, in zoverre elk uitstel de bestaande risico- of noodsituatie kan verergeren” (zie o.m. GwH 22 september 2022, nr. 109/2022, B.8.2; GwH 2 maart 2023, nr. 33/2023, B.53.5).

1. En application de l'article 84, § 3, alinéa 1er, des lois sur le Conseil d'État, coordonnées le 12 janvier 1973, la section de législation a fait porter son examen essentiellement sur la compétence de l'auteur de l'acte, le fondement juridique¹ et l'accomplissement des formalités prescrites.

*

PORTÉE DE L'AVANT-PROJET

2. L'avant-projet de loi soumis pour avis doit se concevoir dans le contexte du plan d'action fédéral pour une économie circulaire que le Conseil des ministres a approuvé le 17 décembre 2021 et complété par des mesures supplémentaires le 7 octobre 2022. Par l'avant-projet de loi, les auteurs entendent éviter la mise au rebut précoce des biens et préserver les ressources naturelles nécessaires à leur production. On tend ainsi à compenser la perte de matières premières qu'entraînent les déchets d'appareils électriques et électroniques, à éviter les émissions de gaz à effet de serre associées à la production des matières premières concernées et à promouvoir une collecte et un recyclage plus efficaces des appareils défectueux.

Un indice de réparabilité est instauré sur la base de différents critères, tels que la disponibilité d'informations techniques et de manuels d'entretien, la facilité avec laquelle l'appareil peut être démonté, la disponibilité de pièces détachées et leurs délais de livraison, le prix de ces dernières et d'autres critères spécifiques concernant le bien (article 4 de l'avant-projet). Il est également créé un indice de durabilité, qui complète ou remplace l'indice de réparabilité et qui est calculé sur la base de la fiabilité et de la robustesse spécifiques à chaque catégorie de biens, en laissant au Roi le soin de déterminer par arrêté royal délibéré en Conseil des ministres, la liste des biens visés par l'indice de durabilité ainsi que les normes techniques permettant d'établir le score et la méthode de calcul de l'indice (article 5). L'avant-projet définit à cet égard les responsabilités des acteurs du marché (article 7).

Le Service public fédéral Santé publique est compétent et responsable pour le traitement de données à caractère personnel dont le délai maximum de conservation est de cinq ans (article 6). En outre, l'avant-projet règle le contrôle et les sanctions (articles 8 à 10) et crée une plateforme belge de consultation et de connaissance (article 11) qui remet un rapport au ministre tous les six mois (article 12).

La loi à adopter entre en vigueur, à l'égard des petites sociétés et des microsociétés, 24 mois après la publication au *Moniteur belge* et, à l'égard des autres sociétés, 18 mois après cette publication (article 13). Enfin, l'article 14 de l'avant-projet dispose que chaque trimestre, le ministre évalue les travaux en cours sur les obligations d'information concernant la réparabilité des produits, ainsi que la fiabilité et la robustesse de ces produits, tant au niveau des autres États membres qu'au niveau de l'Union européenne dans son ensemble. L'article 14 de l'avant-projet entre en vigueur dix jours après la publication au *Moniteur belge*.

---

¹ S'agissant d'un avant-projet de loi, on entend par « fondement juridique » la conformité avec les normes supérieures.

COMPETENCE

3. Selon l'article 3, § 1er, de l'avant-projet, la loi à adopter a pour objectif de diffuser au plus large public une information fiable sur la réparabilité, la durée de vie et les possibilités de réparation des biens en vue de limiter l'impact environnemental de ces biens. À cette fin, les vendeurs et distributeurs des biens sont responsables de la communication de l'indice de réparabilité et de l'indice de durabilité communiqués par les fabricants et les importateurs (article 7).

Ainsi compris, le dispositif en projet contribue essentiellement à la protection du consommateur, qui relève de la compétence de l'autorité fédérale en vertu de l'article 6, § 1er, VI, alinéa 4, 2°, de la loi spéciale du 8 août 1980 'de réformes institutionnelles'. La compétence visant la protection du consommateur a été considérée comme une « compétence-cadre en matière d'économie »², pour laquelle l'autorité fédérale peut certes prévoir des règles générales, mais il n'en reste pas moins que les régions ont également la faculté de soumettre les matières qui relèvent de leurs compétences à des conditions qualitatives supplémentaires concernant la protection du consommateur, dans le respect des principes économiques inscrits à l'article 6, § 1er, VI, alinéa 3, de la loi spéciale du 8 août 1980³.

Le délégué fait référence à la compétence permettant d'établir les normes de produits dont l'autorité fédérale dispose en vertu de l'article 6, § 1er, II, alinéa 2, 1°, de la loi spéciale du 8 août 1980. Les normes de produits font référence aux prescriptions auxquelles les produits doivent répondre, notamment d'un point de vue écologique, au moment de leur mise sur le marché⁴. Le dispositif en projet est certes applicable aux « biens vendus neufs » (article 3, § 2), mais il ne peut se déduire avec certitude des articles 4, 5 et 7 de l'avant-projet que l'obligation d'information concernant l'indice de réparabilité et l'indice de durabilité est conçue comme une norme de produits. Ainsi, par exemple, le commentaire que l'exposé des motifs consacre à l'article 4 de l'avant-projet souligne que l'indice de réparabilité concerne un « score global [...] qui est affiché avec le prix du bien ». Or, une norme de produits concerne davantage le marquage et l'étiquetage d'un produit que l'affichage distinct avec le prix d'un bien lors de sa mise sur le marché.

Conformément à l'énoncé actuel de l'avant-projet et à l'objectif qu'il mentionne, axé sur l'information du consommateur, il faut plutôt considérer que la compétence fédérale concerne la matière de la protection des consommateurs.

---

² S. SOTTIAUX et K. REYBROUCK, *De federale bevoegdheden*, Anvers, Intersentia, 2019, p. 548.

³ C.C., 9 juillet 2013, n° 101/2013, B.4 et B.5.

⁴ *Doc. parl.*, Sénat, 1992-93, n° 558/1, p. 20 ; *Doc. parl.*, Chambre, 1992-93, n° 1063/7, pp. 37, 38, 39, 42, 43 et 44. C'est la nécessité de préserver l'union économique et monétaire belge (*Doc. parl.*, Sénat, 1992-93, n° 558/1, p. 20 ; *Doc. parl.*, Chambre, 1992-93, n° 1063/7, p. 37) et d'éliminer les obstacles à la libre circulation des biens entre les régions (*Doc. parl.*, Sénat, 1992-93, n° 558/5, p. 67) qui justifie que la compétence relative aux normes de produits soit réservée à l'autorité fédérale. Voir notamment C.C., 17 décembre 2020, n° 165/2020, B.17.1 et B.17.2 ; C.C., 10 novembre 2022, n° 147/2022, B.8.2 et B.8.3.

OBSERVATIONS GÉNÉRALES

4. Les auteurs de l'avant-projet ont opté pour un régime légal autonome. L'information du consommateur y occupant une place centrale, on pourrait envisager d'intégrer le dispositif en projet dans le titre 2, « Information du marché », du livre VI, « Pratiques du marché et protection du consommateur », du Code de droit économique. On pourrait ainsi éventuellement renoncer en outre à des mesures spécifiques en matière de contrôle et de sanctions, compte tenu des règles déjà inscrites à ce propos dans le code précité, ce qui pourrait apporter une solution concernant les nombreuses observations qui seront formulées ci-après à l'égard des articles 8 à 10 de l'avant-projet.

5. Le dispositif inscrit dans l'avant-projet implique qu'il faudra adopter un certain nombre d'arrêtés d'exécution définissant notamment les biens concernés par l'indice de réparabilité et fixant, par catégorie de biens, un certain nombre de normes techniques, ainsi que la méthode de calcul de l'indice global.

Le dispositif à intégrer dans les arrêtés d'exécution devra être et rester conforme aux prescriptions de droit européen applicables aux catégories de biens concernées. Les auteurs de l'avant-projet en sont bien conscients, ainsi qu'il ressort de la réponse du délégué quant à la manière dont il est répondu à un certain nombre d'objections formulées par la Commission européenne dans son avis circonstancié au sens de l'article 6, paragraphe 2, deuxième tiret, de la directive (UE) 2015/1535 du Parlement européen et du Conseil du 9 septembre 2015⁵ à propos d'une version antérieure de l'avant-projet. À cet égard, le délégué a notamment souligné ce qui suit :

« De Commissie merkt op dat het Gemeenschappelijk Centrum voor Onderzoek van de Commissie een reparatiescoresysteem aan het ontwikkelen is. De Commissie onderzoekt de mogelijkheid van de invoering ervan voor relevante producten, zoals smartphones en tablets. Hierop hebben we geanticipeerd door in het ontwerp van KB dat de productgroepen aanduidt waarvoor een herstelbaarheidsindex moet worden kenbaar gemaakt, de productcategorie smartphones en tablets te schrappen. Er is ondertussen immers een voorstel goedgekeurd op Europees niveau voor het opleggen van een Europese reparatiescore voor smartphones en tablets dat in de loop van 2025 in werking treedt.

We kunnen niet uitsluiten dat in de toekomst een Europese reparatiescore zal worden opgelegd voor bijkomende productgroepen. Dit hebben we ondervangen in de memorie van toelichting van het voorontwerp van wet door te stellen: 'Dit initiatief sluit ook aan bij ontwikkelingen in Europese wetgeving. Binnen het kader van regelgeving rond ecodesign, worden maatregelen genomen die de herstelbaarheid en levensduur van toestellen moeten verhogen. Europa voorziet ook de ontwikkeling van een herstelbaarheidsscore voor bepaalde producten, alsook maatregelen ter bevordering van hersteldiensten en tegen het gebruik van onterechte groene claims. Maatregelen genomen binnen het kader van deze wet zullen complementair zijn aan Europese regels en rekening houden met gelijkaardige maatregelen die worden genomen in de omliggende landen. Het spreekt vanzelf dat wanneer op Europees niveau voor een product een reparatie- en/of levensduurindex van kracht wordt, de Belgische index voor datzelfde product niet langer van toepassing is, gelet

⁵ Directive (UE) 2015/1535 du Parlement européen et du Conseil du 9 septembre 2015 'prévoyant une procédure d'information dans le domaine des réglementations techniques et des règles relatives aux services de la société de l'information'.

op het beginsel van voorrang van het Europees recht op het Belgisch nationaal recht.' Daarnaast voorzien wij een driemaandelijke opvolging van de ontwikkelingen op Europees niveau. De nota aan de ministerraad horend bij het KB tot vaststelling van de goederen waarop de herstelbaarheidsindex betrekking heeft, stelt hierover 'Het is ook de bedoeling de ontwikkelingen in Europa zo nauw mogelijk op te volgen. Daarom zal om de drie maanden worden gecontroleerd of er een Europese herstelbaarheidsindex wordt ingevoerd voor een bepaalde productgroep. Is dit het geval, dan zal de verplichting voor invoering van een herstelbaarheidsindex in België voor die bepaalde productgroep zo snel mogelijk worden opgeheven.' Artikel 12 van het voorontwerp van wet voorziet ook een 6 maandelijke opvolging van ontwikkelingen in overleg met het platform waarover verslag moet worden uitgebracht aan de minister van Leefmilieu. Tussen het moment dat de Europese Commissie een concreet voorstel op tafel legt voor de invoering van een reparatiescore voor een bepaalde productgroep en het moment dat deze Europese verplichting voor een reparatiescore in werking treedt verstrijkt een periode van 2 tot 3 jaar. Bijvoorbeeld, het concrete voorstel voor een Europese reparatiescore voor smartphones en tablets is door de Europese Commissie gepubliceerd in augustus 2022. De uiteindelijke inwerkingtreding van deze score is voorzien in de loop van 2025. Dit geeft voldoende tijd om de eventuele verplichting van een Belgische reparatiescore voor de betreffende productgroep op te heffen, nog voor de Europese reparatiescore in werking treedt ».

EXAMEN DU TEXTE

Article 2

6. À l'article 2, 1°, de l'avant-projet, le texte néerlandais utilise le terme « herstelling » ; dans d'autres dispositions, comme notamment à l'article 2, 2°, il vise la « reparatie ». Dans un souci d'uniformité rédactionnelle, on devrait, à l'instar du texte français, opter également pour un seul et même terme dans le texte néerlandais de l'avant-projet ⁶.

7. Sous réserve de l'observation formulée au point 6, on écrira à la fin de l'article 2, 2°, du texte néerlandais de l'avant-projet « ... en reparatie van een goed, alsmede van zijn robuustheid en betrouwbaarheid » au lieu de « ... en reparatie van een artikel, alsmede van zijn robuustheid en betrouwbaarheid ».

8. Le terme « verdeler » est défini dans le texte néerlandais de l'article 2, 13°, de l'avant-projet. Or, dans d'autres dispositions de l'avant-projet, c'est le terme « distributeur » qui est utilisé. Dans le même sens, l'article 2, 9°, définit la notion d' « importeur », alors qu'à l'article 7, § 1er, par exemple, il est question de « invoerders ». L'uniformité terminologique devrait être améliorée sur ces points dans le texte néerlandais de l'avant-projet.

9. L'article 2, 16°, de l'avant-projet définit le « ministre » comme étant « le ministre qui a l'Environnement dans ses attributions ». La question se pose de savoir si, eu égard à la nature

---

⁶ Une conclusion identique s'impose en ce qui concerne les termes « reparator » (voir par exemple l'article 4, § 1er, alinéa 1er, 1°) et « hersteller » (voir par exemple l'article 11, § 2).

du dispositif en projet, il ne serait pas préférable d'y associer également le ministre qui a l'Économie dans ses attributions.

Article 3

10. L'article 3, § 2, de l'avant-projet fait mention de biens vendus « neufs ». La question est de savoir s'il ne vaudrait pas mieux écrire « Les biens visés par la présente loi désignent uniquement les biens mis sur le marché pour la première fois ». En effet, la notion de « mise sur le marché » est définie à l'article 2, 8°, de l'avant-projet et inclut par exemple également la mise à disposition d'un bien à titre gratuit, excédant ainsi largement la simple « vente » d'un bien.

Article 5

11. Par analogie avec l'article 4, § 3, de l'avant-projet, on adaptera, dans le texte néerlandais, la formulation de la première phrase de l'article 5, § 3, comme suit : « De Koning bepaalt bij koninklijk besluit de wijze van mededeling van de levensduurindex en de vorm waarin deze moet worden meegedeeld ».

Article 6

12. L'article 6 de l'avant-projet dispose que le Service public fédéral Santé publique est le seul service public compétent et responsable pour le traitement de données à caractère personnel dans le cadre des articles 7, 8, 9 et 10 de l'avant-projet. Le délai maximum de conservation des données à caractère personnel concernées est de cinq ans.

Le Conseil d'État considère que, quelle que soit la matière concernée, constituent, en principe, des « éléments essentiels » les éléments suivants du traitement de données : (1°) les catégories de données traitées ; (2°) les catégories de personnes concernées ; (3°) la finalité poursuivie par le traitement ; (4°) les catégories de personnes ayant accès aux données traitées ; et (5°) le délai maximal de conservation des données ⁷. Ces éléments essentiels du traitement de données à caractère personnel doivent en principe être fixés dans la loi elle-même ⁸. Le cas échéant, l'avant-projet devra être complété en ce qui concerne les « éléments essentiels » manquants en matière de traitement de données à caractère personnel ⁹.

---

⁷ Avis C.E. 68.936/AG du 7 avril 2021 sur un avant-projet devenu la loi du 14 août 2021 'relative aux mesures de police administrative lors d'une situation d'urgence épidémique', *Doc. parl.*, Chambre, 2020-21, n° 55-1951/001, p. 119.

⁸ Voir, parmi les arrêtés récents, C.C., 10 mars 2022, n° 33/2022, B.13.1 ; C.C., 22 septembre 2022, n° 110/2022, B.11.2 ; C.C., 16 février 2023, n° 26/2023, B.74.1 ; C.C., 17 mai 2023, n° 75/2023, B.55.2.1 et C.C., 1er juin 2023, n° 84/2023, B.16.9.

⁹ Dans l'hypothèse où la suggestion d'insertion du dispositif en projet dans le Code de droit économique, formulée au point 4, serait retenue, un tel complément distinct du dispositif en projet ne s'imposerait pas dans cette mesure, pour autant que le dispositif puisse s'inscrire dans les cadres déjà existant pour le traitement des données à caractère personnel dans les livres VI et XV de ce Code.

Article 7

13. L'article 7, § 1er, de l'avant-projet dispose que « les fabricants *et* importateurs » des biens visés aux articles 4, § 2, et 5, § 2, sont responsables du calcul et de la fourniture de l'indice de réparabilité et de l'indice de durabilité des biens.

Le commentaire figurant dans l'exposé des motifs relatif à l'article 7, § 1er, de l'avant-projet fait mention de la responsabilité des « fabricants *ou* importateurs ». Il conviendrait d'harmoniser le texte de l'avant-projet et le commentaire y relatif figurant dans l'exposé des motifs. En outre, il devrait ressortir plus clairement du texte de l'avant-projet qui est responsable de quoi et à quel moment, et s'il s'agit par exemple d'une responsabilité partagée ou si un système en cascade est envisagé en matière de responsabilité. De telles précisions sont d'autant plus nécessaires que l'article 10, § 1er, de l'avant-projet prévoit d'infliger une amende administrative en cas d'infraction à l'article 7.

Article 8

14. L'article 8, § 1er, de l'avant-projet implique assurément que le service inspection concerné contrôle le « respect de la [...] loi » (non : la mise en œuvre de la loi). Si tel est le cas, mieux vaut adapter la formulation de l'article 8, § 1er, dans ce sens.

15. À l'article 8, § 2, de l'avant-projet, le mot « inspection » figurant dans le texte français ne correspond pas au mot « keuring » du texte néerlandais. Il conviendra d'adapter le texte français ou le texte néerlandais en fonction de l'intention des auteurs de l'avant-projet.

16. À la fin de l'article 8, § 2, de l'avant-projet, il n'apparaît pas clairement ce qu'il faut précisément entendre par les « modalités » des amendes administratives, ni ce que ces « modalités » ajoutent à ce que prévoit déjà l'article 10 en ce qui concerne les amendes administratives. Il conviendrait d'apporter des précisions sur ce point dans le texte de l'avant-projet.

Article 9

17. L'article 9, § 1er, de l'avant-projet s'énonce comme suit :

« Les membres du personnel statutaire ou contractuel désignés par le Roi conformément à l'article 8, § 2, de la présente loi envoient le procès-verbal qui constate l'infraction. »

Indépendamment de la constatation que l'article 9, § 1er, de l'avant-projet ne mentionne pas le destinataire de l'envoi effectué par les membres du personnel concernés, il faut noter que l'article 8, § 2, de l'avant-projet ne règle pas la « [désignation] des membres du personnel statutaire ou contractuel ». Il convient dès lors d'omettre ou à tout le moins d'adapter la référence à l'article 8, § 2. La même observation doit être formulée pour l'article 9, § 3, de l'avant-projet où il est question du « fonctionnaire désigné par le Roi conformément à l'article 8, § 2, de la présente loi ».

En outre, il ne peut se déduire du texte de l'avant-projet quelles sont les infractions qui peuvent donner lieu à des poursuites pénales, ce qui va à l'encontre du principe de légalité en matière pénale. L'article 10, § 1er, énumère certes toute une série d'infractions pour lesquelles est infligée une amende administrative, mais il ne s'agit pas de poursuites pénales¹⁰. Pour ce motif, il n'apparaît pas non plus clairement quel est le rôle attribué au procureur du Roi dans cette procédure permettant d'assurer le respect des dispositions, qui est du reste exclusivement administrative, ni quel est l'objet des « poursuites pénales » dont fait mention l'article 9, § 2, de l'avant-projet¹¹.

L'article 9 de l'avant-projet devra être revu fondamentalement à la lumière des observations précitées.

18. L'article 9 de l'avant-projet comporte ensuite un certain nombre de discordances entre le texte français et le texte néerlandais qui devront encore être éliminées. Ainsi, à l'article 9, § 1er, le terme « infraction » du texte français ne correspond pas aux termes « strafbare feit » figurant dans le texte néerlandais. À l'article 9, § 3, alinéa 2, le segment de phrase « suivant les modalités et conditions qu'il fixe » figurant dans le texte français n'équivaut pas aux mots « overeenkomstig de door hem gestelde voorwaarden » du texte néerlandais. Dans le texte néerlandais de l'article 9, § 4, les mots « administratieve boete » seront remplacés par les mots « administratieve geldboete ». Tel est également le cas à l'article 10, § 4, de l'avant-projet.

Article 10

19. L'article 10, § 1er, de l'avant-projet dispose qu'est puni d'une amende administrative « celui qui enfreint les articles 4, 5 et 7 ». Pareille référence générale n'indique pas d'emblée clairement quelles sont précisément les infractions qui sont visées. Ainsi, l'article 4 de l'avant-projet concerne le calcul de l'indice de réparabilité, l'établissement de la liste des biens visés par cet indice et les modalités de sa communication. L'article 5 de l'avant-projet présente une portée identique en ce qui concerne l'indice de durabilité. Il n'apparaît pas clairement en quoi le non-respect de ces dispositions donnera lieu à l'infliction d'une amende administrative au sens de l'article 10, § 1er, de l'avant-projet. Par conséquent, il semble que la formulation de cette dernière disposition ne puisse pas être maintenue telle quelle dans l'avant-projet.

20. À l'article 10, § 2, de l'avant-projet, il convient, dans le texte néerlandais, de mentionner l'intitulé correct de la loi du 5 mars 1952 'relative aux décimes additionnels sur les amendes pénales' ('betreffende de opdecimes op de strafrechtelijke geldboeten').

21. La formulation de l'article 10, § 4, de l'avant-projet diffère dans les textes français et néerlandais. Ainsi, par exemple, le texte néerlandais ne fait pas mention des « procès-verbaux »

---

¹⁰ La mention dans le commentaire formulé dans l'exposé des motifs au sujet de l'article 10 de l'avant-projet selon laquelle cette disposition contiendrait « les règles de procédure applicables en matière de sanctions pénales » paraît dès lors prêter à confusion et devra être adaptée.

¹¹ Le texte néerlandais de l'article 9 de l'avant-projet, emploie par ailleurs indifféremment les termes « procureur des Konings » (paragraphe 2), « openbare aanklager » (paragraphe 3), et « officier van justitie » (paragraphe 4). Il faudrait toutefois opter pour un seul terme, comme tel est le cas dans le texte français qui recourt exclusivement aux termes « procureur du Roi ».

dont il est question dans le texte français. Il conviendra de mieux harmoniser les deux textes. Si l'intention est de surcroît d'affecter une nouvelle recette au Fonds budgétaire dans la rubrique 31-2 du tableau annexé à la loi organique du 27 décembre 1990 'créant des fonds budgétaires', il faudra compléter la rubrique en question par la mention de la nature des recettes affectées.

Article 11

22. L'article 11 de l'avant-projet crée une plateforme belge de consultation et de connaissance dont il règle la composition minimale, et charge le Roi de déterminer les modalités de fonctionnement de cette plateforme. La plateforme fait périodiquement rapport au ministre sur les matières énumérées à l'article 12 de l'avant-projet.

Le principe de l'autonomie réciproque des différentes entités de l'État fédéral implique qu'une entité, qu'elle soit fédérale ou fédérée, ne peut contraindre une autre entité à s'associer à l'application ou à l'exécution d'une réglementation que la première citée a édictée unilatéralement. Le principe concerné s'oppose à ce que l'une de ces autorités prévoie, pour la composition des organes créés par elle, d'imposer la collaboration de représentants d'un autre niveau de pouvoir. Il faudra donc adapter l'article 11 de l'avant-projet de telle sorte qu'il prévoie que les autorités régionales seront invitées à participer à la plateforme.

23. Dans le texte français de l'article 11, § 3, de l'avant-projet, on supprimera les mots « par arrêté ». De cette manière, on obtiendra en outre une meilleure concordance avec le texte néerlandais.

Article 12

24. Conformément au texte néerlandais, on rédigera le début du texte français de l'article 12 de l'avant-projet comme suit : « Tous les six mois à partir de la date d'entrée en vigueur de l'arrêté royal qui ... ».

25. À la fin de l'article 12 de l'avant-projet, il est précisé que l'intention est que toute modification des arrêtés royaux entre en vigueur 6 mois après sa publication, afin de donner aux entreprises suffisamment de temps pour effectuer les modifications nécessaires. Une telle disposition ne contient pas de règle de droit et traduit seulement une intention. Elle n'est dès lors pas à sa place dans le texte de l'avant-projet, mais peut être insérée dans son exposé des motifs ¹².

---

¹² Voir *Principes de technique législative. Guide de rédaction des textes législatifs et réglementaires*, Conseil d'État, 2008, recommandations n°s 3.13 et 44, à consulter sur le site Internet du Conseil d'État (www.raadvst-consetat.be).

Article 13

26. Il résulte de l'article 13 de l'avant-projet que la loi à élaborer entrera en vigueur à un moment différent, selon qu'il s'agit, d'une part, d'une petite ou micro entreprise (pas : microsociété) et, d'autre part, d'autres sociétés.

Force est de se demander si un tel régime différencié d'entrée en vigueur offre une sécurité juridique suffisante et est applicable. Ainsi, l'article 7 de l'avant-projet règle les responsabilités de différents acteurs du marché, l'obligation d'information des vendeurs et distributeurs, visée à l'article 7, § 2, dépendant de l'obligation de calcul et de communication des fabricants et importateurs, visée à l'article 7, § 1er. Selon l'importance des acteurs du marché concernés, leur responsabilité peut, en application de l'article 13 de l'avant-projet, prendre effet à un moment différent, de sorte qu'il sera par exemple possible de rendre les vendeurs et distributeurs responsables de la communication de l'indice de réparabilité et de l'indice de durabilité qui doivent leur être communiqués par les fabricants ou les importateurs qui, le cas échéant, n'en seront pas encore responsables, au motif que la loi en projet ne sera pas encore entrée en vigueur à leur égard. La question se pose d'ailleurs aussi de savoir si le régime d'entrée en vigueur prévu à l'article 13 de l'avant-projet, où il n'est fait mention que de sociétés, tient suffisamment compte de l'hypothèse selon laquelle un acteur du marché est une personne physique.

Il découle de ce qui précède qu'il faudra revoir le régime d'entrée en vigueur de la loi à élaborer. Une solution garantissant une meilleure sécurité juridique pourrait consister à mettre en vigueur la loi à élaborer dans son ensemble à une date déterminée, mais d'en différencier l'application compte tenu de la nature de l'acteur du marché et de son importance.

27. La disposition d'entrée en vigueur doit figurer à la fin du texte en projet ¹³ et ne peut pas être dispersée entre plusieurs articles. L'application de cette règle au dispositif en projet revient à permuter les articles 13 et 14 de l'avant-projet, tel qu'il est soumis pour avis, et à intégrer la règle énoncée à l'article 14, alinéa 3, de l'avant-projet dans ce qui constitue à présent l'article 13 de l'avant-projet ¹⁴.

Article 14

28. En l'absence de raison particulière justifiant de déroger à l'article 37 de la Constitution, il faudra remplacer la délégation directe de pouvoir qu'octroie au ministre l'article 14, alinéa 1er, de l'avant-projet par une délégation au Roi qui pourra ensuite subdéléguer la tâche concernée ¹⁵.

---

¹³ Voir le guide mentionné dans la note de bas de page précédente, recommandation 157.

¹⁴ Du moins si l'on estime nécessaire de conserver l'article 14, alinéa 3, dans l'avant-projet, étant donné qu'il confirme uniquement le délai usuel d'entrée en vigueur des dispositions légales, en ce qui concerne l'article 14 de l'avant-projet.

¹⁵ Une habilitation directe accordée par le législateur au ministre peut exceptionnellement être justifiée s' « il existe des raisons objectives requérant une intervention urgente du pouvoir exécutif, en ce que tout retard peut aggraver la situation de risque ou d'urgence existante. » (voir notamment C.C. 22 septembre 2022, n° 109/2022, B.8.2.; C.C. 2 mars 2023, n° 33/2023, B.53.5).

29. Le texte français de l'article 14, alinéa 1er, de l'avant-projet ne contient pas d'équivalent pour le mot « eventuele » qui figure dans le texte néerlandais. Il y a lieu d'éliminer cette discordance. Par ailleurs, il est préférable, dans un souci d'uniformité terminologique dans l'ensemble de l'avant-projet, de remplacer chaque occurrence du mot « produits » (producten) figurant à l'article 14, alinéa 1er, par le mot « biens » (goederen).

30. L'article 14, alinéa 2, de l'avant-projet dispose que le Roi peut, par arrêté délibéré en Conseil des ministres, modifier les listes de biens visées à l'article 5, § 2. Cette disposition est inutile et sera omise. En effet, le Roi tire déjà de l'article 5, § 2, de l'avant-projet le pouvoir qui y est décrit.

DE GRIFFIER - LE GREFFIER

DE VOORZITTER - LE PRÉSIDENT

Greet VERBERCKMOES

Marnix VAN DAMME